

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/248424,Plk-Antoni-Sanojca-oficer-Komendy-Glownej-AK-powstaniec-warszawski-i-dzialacz-po.html>
09.10.2026, 17:27

Płk Antoni Sanojca – oficer Komendy Głównej AK, powstaniec warszawski i działacz powojennego podziemia niepodległościowego – w katalogach Biura Lustracyjnego IPN

W katalogu osób „rozpracowywanych” przez organy represji państwa komunistycznego, prowadzonym przez Biuro Lustracyjne IPN, opublikowany został wpis dotyczący płk. Antoniego Sanojcy ps. „Kortum”, ps. „Cis”, oficera Komendy Głównej Armii Krajowej, jednego z organizatorów powojennego podziemia niepodległościowego oraz działacza Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj i Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”.

02.10.2026

Antoni Sanojca urodził się 4 czerwca 1899 r. w Rzeszowie. Był zawodowym oficerem Wojska Polskiego, służył w Legionach Polskich, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. oraz kampanii wrześniowej 1939 r., w której jako major dowodził batalionem 40. Pułku Piechoty „Dzieci Lwowskich” w obronie Warszawy na odcinku Wola.

Od października 1939 r. pełnił jedną z kluczowych funkcji w konspiracji: szefa Oddziału I (Organizacyjnego) Komendy Głównej Służby Zwycięstwu Polski, a następnie Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej. Był odpowiedzialny za scalanie struktur podziemia. Od lipca 1944 r. pełnił funkcję zastępcy szefa sztabu KG AK do spraw organizacyjnych. W Powstaniu Warszawskim został mianowany zastępcą dowódcy Grupy „Północ”. Został ciężko ranny podczas walk u na Starówce. W dniu 28 września 1944 awansowano go do stopnia pułkownika i odznaczono Złotym Krzyżem Orderu Virtuti Militari.

Po kapitulacji Powstania dostał się do niewoli niemieckiej. Do kraju powrócił na początku 1945 r. Stał na czele Obszaru Południowego organizacji „NIE”, a następnie Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj. Był jednym z organizatorów Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, wiceprezesem Zarządu Głównego WiN oraz prezesem Obszaru Południowego (ps. „Cis”, ps. „Kortum”).

W listopadzie 1945 r. Antoni Sanojca został aresztowany przez UB. Wraz z Janem Rzepeckim i innymi członkami kierownictwa WiN stanął przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Warszawie. Wyrokiem z 3 lutego 1947 r. został skazany na łączną karę sześciu lat więzienia za działalność w Delegaturze Sił Zbrojnych na Kraj i Zrzeszeniu „Wolność i Niezawisłość”. Kilka dni później orzeczona kara została mu całkowicie darowana w wyniku zastosowania prawa łaski.

25 października 1949 roku został ponownie zatrzymany przez funkcjonariuszy MBP. W trakcie śledztwa oskarżono go m.in. o rzekome „rozpracowywanie i likwidację działaczy PPR i GL-AL” oraz inicjowanie współpracy z Gestapo w czasie okupacji, były to typowe, sfabrykowane zarzuty stosowane wobec żołnierzy i oficerów AK. Płk Sanojcę osadzono w więzieniu mokotowskim. W aktach IPN znajduje się list Antoniego Sanojcy z 1956 r. do Komisji Pomocy Zrehabilitowanym, w którym szczegółowo opisał metody śledztwa podczas pobytu w więzieniu: systematyczne znęcanie się fizyczne i psychiczne, trzymanie nago w karczerze w zimie, bicie, łamanie palców, plucie w twarz. Śledztwo umorzono z braku dowodów winy dopiero we wrześniu 1955 r.

W późniejszych latach Antoni Sanojca nadal znajdował się pod obserwacją SB. W lipcu 1970 r. Wydział II Departamentu III MSW założył na niego rozpracowanie krypt. „Kortum”. Powodem było pełnienie przez niego w okresie okupacji i zaraz po wojnie wysokich funkcji w AK, DSZ i WiN oraz utrzymywanie kontaktów z byłymi członkami Armii Krajowej. SB interesowało się jego pracami dokumentującymi historię AK, pisanie wspomnień, konsultowaniem prac naukowych oraz rzekomym przesyłaniem materiałów za granicę. W meldunkach podkreślano, że „w sprzyjających okolicznościach skłonny jest do podjęcia wrogiej działalności”. Sprawę zakończono w 1977 r. z powodu braku aktywności wynikającej z wieku figuranta.

Symbolicznym zamknięciem historii komunistycznych represji wobec Antoniego Sanojcy było postanowienie Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego z 24 czerwca 1993 r., który uznał za nieważny wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z 3 lutego 1947 r.

Biuro Lustracyjne IPN systematycznie tworzy, prowadzi i uzupełnia katalogi osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa komunistycznego. Publikowane zapisy pozwalają odtworzyć mechanizmy represji, od aresztowań i procesów politycznych, poprzez wieloletnie śledztwa i więzienie, aż po inwigilację prowadzoną wiele lat po zakończeniu działalności konspiracyjnej.

[Płk Antoni Sanojca w katalogach Biura Lustracyjnego](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Centrala